

IDŐUTAZÁS A 2010-BEN 100 ÉVES DÉLMAGYARORSZÁGGAL: 1924 (15. RÉSZ)

RECSEGŐ, VILÁGOT JELENTŐ DESZKÁK

Nyolcvanhat hét múlva lesz 100 éves az 1910. május 22-én útjára bocsátott Délmagyarország. Lapunk e jubileuma alkalmából, mintegy visszaszámlálásként, időutazásra hívjuk olvasóinkat: hétről hétre egy-egy esztendő újságtermését átlapozva föl-villantjuk, milyennek láttatta a világot, az országot, a régiót, Szegedet – a Délmagyarországot. A magyar vidék legpatinásabb lapja sorozatának tizenötödik állomása: 1924.

ÚJSZÁSI ILONA

„Kulturális eredmény: a színház épületének rendbe tétele” – nyilatkozta a Szeged néven megjelenő Délmagyarország érvértékelő számában Somogyi Szilveszter polgármester.

Vénülők színház

Negyven éve fogadja be közönségét a városi „vényülők színház”. A hosszú felvonások oka: a diszletezést nyolc munkás végzi, a vasfüggöny leengedéséhez, illetve felvonásához hat férfi ereje kell. A színpad szintjét még részletekben sem lehet fölemelni vagy hidraulikus gépekkel lesüllyeszteni, így aztán a kisebb-nagyobb emelvények fölállítása és szétbontása is sok időt vesz el – ad pillanatképet Lugosi Döme. A szakíró szerint a zsinórpaddás, a világítószervezetek is elavultak, a süllyesztők használhatatlannak. „A padozat a legbotrányosabb” állapotú: „a sima padlón táncolni lehetetlen”. A festőterem pedig a színház egyetlen próbaterme. A nézőtér állapota is ka-

■ A szegedi színház korabeli társulata

FOTÓK: SOMOGYI-KÖNYVTÁR, HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY

tasztrófális: „a korszékek legnagyobb részén a szövet rongyos, kiálló szögek tépdesik a ruhákat”. „A zártszékeket és korszékeket elválasztó korridor el kellene tüntetni, hogy szabad járása legyen hátrafelé is a közönségnek”. „A szőnyegek majdnem egytől egyig rongyosak”. „A ruhatárak elhelyezése rossz (...), a páholyok teljesen lezúllottak...” A következők: „Ha a városnak valóban szívbeli ügye a jó színház, legalább olyan mér-

tékben javítson a színház külső csínján és kényelmi berendezésén, mint amilyen mértékben javultak művészi szempontból is az előadások.”

A közönség legyen „sovén”!

A közönséget biztatja Andor Zsigmond. A színiigazgató hangsúlyozza: „A szegedi színház eredeti bemutatóit közönségünknek bizonyos sovén érzéssel kell látogatnia és ne a budapesti, hanem a szegedi közönség és szegedi sajtó döntse el annak sorsát”. A közönség távolladása ellenére bizonyos, hogy „bemutatóink a legkomolyabb szempontból jó bírálatot is állják. A kis Marat, a Szibéria, A löcsei ítélet művészileg országos sikerek voltak, az anyagi siker teljes elmaradásával”. Az ok: a közönség „nem akarja saját magának sem elhinni, hogy Szegedről, a hazájából is indulhat el valami jó”.

Opera és operett

A szakmában nagy visszhangot váltott ki Pietro Mascagni A kis Marat című operájának magyarországi ősbemutatója, a május 14-i szegedi előadás. Karácsonyi ajándékként viszont öt operett (Huncut a lány, Árvácska, Varázskeringő, Nótás kapitány, A kis király) mellett egy zenés történet (Iglódi diákok) jelenti a kínálatot.

Színház és Művészet című rovatunk négy operett szereposztását is közli. A rögtönzött statisztika mutatja: szegedi sztárnak számított Egyed Lenke és Kovács Kató, illetve Fenyves Sándor és Virágh Ferenc. Mindegyik operett-előadás rendezője: Rátkai Sándor, karnagy: Bethlen László.

„Andor hozzáértéssel, vállalkozói merészéssel, egy komoly színház ko-

→ **KRONOLÓGIA: 1924. január 21.:** Lenin halála. **Február 5.:** letartóztatják Budapesten Vasek Ernő volt szegedi kormánybiztos főispánt a Tanítók Bankjánál történt visszaélésekben való bűnrészesség vádjával. **Május 12.:** a kormányzó Shvoy Kálmánt nevezi ki a szegedi 9. gyalogezred parancsnokává. **Június 20.:** a szegedi Törvényhatósági Bizottság úgy dönt, hogy a város 50 éven át évente 23 vagon búza mindenkor árával járul hozzá az egyetem elhelyezésének és berendezésének költségeihez. **Október 17.:** miniszteri rendelettel létrejön az Alföld Mezőgazdasági Intézet.

moly nívójához mérten szervezte meg társulatát. (...) A szegedi színháznak jelenleg három komplett társulata van, melyek mindegyike alkalmas arra, hogy teljesen élvezhető, irodalmi és komoly, művészi mértékkel is mérhető előadást nyújtson.”

Kevés a pénz. Ezt jelöli meg okként a cikk névtelen szerzője, mikor rögzíti: sok régi arc hiányzik a nézőtérrel, s „új réteg” jár színházba. De bevételként is hiányzik a pénz: „a színház eddigi támaszai és fenntartói épp most, a biztató fellendülés kezdetén viselkednek tartózkodóan”. Őszintén szólva: „nem lehet igényt támasztani jó előadásokra, ha a polgárság arra képesített rétegei évenként, mondjuk egyszer-kétszer látogatnak el a színházba”. A társulat, a színház vezetőinek célja, hogy – az egyetem mellett – „még egy kultúrterünk legyen, ami kimagaslóan a lomha vidéki szűrkesség föl”.

→ Arcél: József Attila (1905–1937)

Lapunk alkalmilag jelentkező szerzői gárdájába tartozott a fiatal József Attila. A diák költői érzékét felismerte lapunk vezető publicistája, Juhász Gyula költő. Barátjává fogadta az 1924. szeptemberétől Szegeden tanuló egyetemistát; „bátorításként” először írt József Attila első verseskötetéhez, a Szépség koldusához. 1924. július 11-i közleményünk szerint „József Attila, a Szegeden is jól ismert tehetséges makói költő, sajtó útján elküvetett istengyalázás címén került a büntetőtörvényszék

Schadl-tanácsa elé” a Lázadó Krisztus című verse miatt. „József Attila, aki 19 éves fiatalember, azt adta elő a bíróság előtt, hogy a forradalmak és a háború után az emberek elvesztették önbizalmukat. Irodalmi munkásságában arra törekszik, hogy az emberek” ezt visszanyerjék. E cikk miatt is támadja József Attilát és a Szegedet a Friss Hírek hasábjain „Kossutány professzor”. Erre július 13-án és 14-én visszavágnunk, kifogásolva, hogy „van magyar lap, amely az előzetes cenzúra mellett érvelő cikknek ad helyet”. József Attila mellett Pásztor József és Magyar László, a Szeged munkatársai fogtak tollat – pontosít egyik tanulmányában Péter László. Lapunk első megjelenési helye több József Attila-versnek is. Az augusztus 20-i számban lát napvilágot a Sírdomb a hegycúson, november 23-án a Férfiszóval című költemény. 1925 tavaszán „több előadást is tartott az alsóvárosi meg a főisovárosi munkásoknak. S közben éhezett, bár olykor itt is akadtak támogatói, akik ebédrel enyhítettek nyomorán” – olvassuk Péter Lászlónál. E „keserű kilátástalanságból megszületett Tiszta szívvel című verse”. A sorsfordító költeményt is lapunk közölte 1925. március 25-i számában. A verset két cikkben is tollhegyre tűzi a Szegedi Új Nemzedék. Majd március 30-án a Szegedet lófogtatva „az egyetem vaskalapos tanára, Horger Antal megfenyegette” a költőt. József Attila komolyan vette a két társa előtt kapott feddést, és a tanév végével otthagya az egyetemet – és Szegedet.

HALÁLBÁL-ÉVFORDULÓ CSONGRÁDON

■ A csongrádi Magyar Király

FOTÓ: CSONGRÁD KÉPESLAPOKON CÍMŰ KIADVÁNY

Bomba robbant Csongrádon a Magyar Király báltermében 1923 karácsonyán. A zsidóellenes merényletnek is minősített, a szélsőjobboldali Ébredő Magyarok Egyesületével (ÉME) is összefüggésbe hozott, halálos áldozatokat követelő terrorakcióról Vér György ír riportokat.

MUNKATÁRSUNKTÓL

„1923 karácsony éjszakáján, pontosan éjfélkor egy bomba robbant föl Csongrádon. A Magyar Király tágas báltermében Farkas Balázs cigányprimás a francia négyes bevezető traktusait intonálta és a mosolygó fehérruhás leányok frakkos tancosok karján éppen párokba fejlődtek. Vis-á-vis-t kerestek. Akkor bomba hullott a mosolygó tancosok közé és ma a csongrádi temetőben az évfordulón csöndesen fekszik egy diágyerek, aki táncolt,

egy primás, aki hegedült, és egy egyszerű cselédlány, aki dolgozott. És egy év múltán huszonnégyen érzik még mindig a szilánkot fáradt és megromlott testükben. És egy év múltán a szörnyű merényletnek – még nincsenek tettesei” – sorolja a tényeket lapunk 1924. december 25-i számában közölt kolumnás riportjában Vér György.

Krisztinkovich Antal rendőrtanácsos elmondja: a szolnoki főtárgyalás után „Piroskákék és a többi vádlott is itthon van. (...) Érdekes egyébként, hogy Csongrádon nincs is ÉME szervezet. (...) Piroska János főhadnagyot az egész csongrádi társadalom ártatlannak tartja.” De az is kiderül: „parasztból lesz a halálbál évfordulóján a Magyar Királyban”. A riportert tapasztalata: „Csongrádon csönd van. És mindenki hallgat, Mindenki fél.”

NAPI HÍREK

Tükört tart szülővárosának és a régióknak a Délmagyarország. A cikkek, információk fölött a forrás: „saját tudósítónktól” – most 1924-ből.

MUNKATÁRSUNKTÓL

ÁRVERÉSI CSARNOK. „Szeged sz. kir. Város Árverési Csarnoka (Zrínyi u. 5.) elfogad január 28-ig mindenféle tárgyakat, ami csak értékkel bír. Az árverés január 11-14-ig mindenkor délután 7-ig tart” (január 1., kedd).

APÁTFALVI GYILKOSSÁG. „Borzalmas körülmények között agyonverték egy 77 éves özvegyasszonyt”, Szabó Balásznét, akinek „Apátfalván (...) mintegy 100 hold jól termő örökirtoka van, és nagy gazdasága miatt állandóan nagyobb mennyiségű készpénzt tart a lakásán”. „A csendőrök előtt gyanús-nak tűnt föl az a körülmény, hogy Varga Mihály igen nehéz sorsban lévő családja a gyilkosság után eltűnt Apátfalváról.” A részletes személyleírás alapján elfogták a családot, náluk „másfélmillió készpénzt” találtak. A Varga családot ma délután behozták a szegedi ügyészségre” (augusztus 13., szerda).

LABDARÚGÓK A 46-OS EMLÉKMŰERT.

„Augusztus 24-én délután fél ótkor a SzAK újszegedi sporttelepén bajnoki futballmérkőzés lesz Szeged és Békéscsaba válogatottja között. A mérkőzés teljes jövedelme a negyvenhatos hősök emlékművének alapját gyarapítja” (augusztus 20., szerda).

ISKOLAI LAKÁSOK. A lakásinség következménye, hogy például „a Madách utcai polgári iskolában, tantermekben és mellékhelyiségekben lakik Göttl Károly tanár, Kosztolányi Gyula tanár és dr. Balló István nyugalmazott makói tanfelügyelő. (...) A zsidóiskola könyvtárában és mellékhelyiségében lakik Méray Margit polgári iskolai tanárnő. Ugyanezen épület tantermet és a mellékhelyiségeket Czigane Rezső postafőellenőr, Radoychevich Oszkár postafelügyelő és Ambrus Sándor irnok foglalta el” (szeptember 4., csütörtök).

FRANCIÁK FEGYVERT KERESTEK. „Ántánt tisztet, a katonai ellenőrző bizottság tagjai a legnagyobb titokban és egészen csendben bizonyos rejtett fegyverek után kutattak Szegeden.” Jártak a repülőtéren, a piarista gimnáziumban. Lapunk értesülése szerint „a két francia tiszt az eredménytelen kutatások után az altisztekkel együtt pénteken reggel a gyorsvonattal már el is utazik Szegedről” (október 3., péntek).

NUMERUS CLAUSUS. Országos hullámoikat vert a botrány: négy héttel ezelőtt a szegedi egyetem orvosi fakultása „egy határozattal még azt a csekély számú egyetemi hallgatót sem engedte tanulni, akiknek pedig erre a numerus clausus is jogot ad”. Néhány hét nyugalom után „azok a hallgatók és hallgatónők, akik ama bizonyos öt százalékhoz tartoznak, állandó zaklatásoknak vannak kitéve” (november 16., vasárnap).

KLEIN-KIÁLLÍTÁS. „A Kass halljában ismét szegedi művész álmái és hangulatai fogadják a látogatót. Dinnyés, Joachim és Károlyi Lajos után most Kisjenői Klein Ernő, egy Aradról menekült fiatal festő állította ki képeit, szám szerint huszonkilencet” (december 25., csütörtök).

KÖNYVVÁSÁRLÓK. Móricz Zsigmond „keserű hangú kultúrriportot” írt a vidéki városokról. „Hiteles adatok alapján állapította meg, hogy Szeged, az ország legnagyobb vidéki városa, a kultúrangsorban nagyon alacsony fokon áll, alig egy fokkal feljebb, mint a szomszédos Hódmezővásárhely, ahol egy teljes esztendő alatt összesen és együttvéve mindösszesen egy darab könyvet vásároltak” (december 25., csütörtök).